

Μένης Κουμανταρέας

Η κυρία Κούλα

Η ΚΥΡΙΑ ΚΟΥΛΑ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ Μ.Κ.

- 1962 ΤΑ ΜΗΧΑΝΑΚΙΑ, Φέξης, Κέδρος (1970)
1967 ΤΟ ΑΡΜΕΝΙΣΜΑ, Εστία, Κέδρος (1981)
1972 ΤΑ ΚΑΗΜΕΝΑ, Κέδρος
1975 ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΥΑΛΙΚΩΝ, Κέδρος, Εκδόσεις Πατάκη (2016)
1978 Η ΚΥΡΙΑ ΚΟΥΛΑ, Κέδρος, Εκδόσεις Πατάκη (2017)
1979 ΤΟ ΚΟΥΡΕΙΟ, Κέδρος
1981 ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΚΑΙ ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ, Κέδρος
1982 Ο ΩΡΑΙΟΣ ΛΟΧΑΓΟΣ, Κέδρος, Εκδόσεις Πατάκη (2018)
1986 Η ΦΑΝΕΛΑ ΜΕ ΤΟ ΕΝΝΙΑ, Κέδρος
1989 ΠΛΑΝΟΔΙΟΣ ΣΑΛΠΗΓΚΤΗΣ, Κέδρος
1993 Η ΣΥΜΜΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΠΑΣ, Κέδρος
1994 ΘΥΜΑΜΑΙ ΤΗΝ ΜΑΡΙΑ, Καστανιώτης
1996 Η ΜΥΡΩΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕ ΚΑΝΕΙ ΝΑ ΚΛΑΙΩ, Κέδρος
1999 Η ΜΕΡΑ ΓΙΑ ΤΑ ΓΡΑΠΤΑ ΚΙ Η ΝΥΧΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΩΜΑ, Κέδρος
2001 ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΕΛΛΗΝΑΣ, Κέδρος
2003 ΝΩΕ, Κέδρος
2006 Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΤΑΕΙ, Κέδρος
2008 ΤΟ SHOW ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, Κέδρος
2009 Σ' ΕΝΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΑΚΡΗ ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΙΑ, Κέδρος
2010 ΞΕΧΑΣΜΕΝΗ ΦΡΟΥΡΑ, Καστανιώτης
2011 ΟΙ ΑΛΕΠΟΥΔΕΣ ΤΟΥ ΓΚΟΣΠΟΡΤ, Κέδρος
2013 ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΟ ΒΑΛΠΑΡΑΪΖΟ, Εκδόσεις Πατάκη
2014 Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ, Εκδόσεις Πατάκη
2015 Η ΣΕΙΡΗΝΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ, Εκδόσεις Πατάκη

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

- 2014 ΝΕΑΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ 1954-1960 (με τον Β. Βασιλικό), Τόπος
2018 ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΕΙΑ (με τον Β. Ραιπτόπουλο), Εκδόσεις Πατάκη

ΘΕΑΤΡΟ

- 2007 ΑΛΤΙΝ, μονόπρακτο, Κέδρος

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

- 1961 HERMANN HESSE, ΝΤΕΜΙΑΝ, Ηριδανός
1969 CARSON McCULLERS, Η ΜΠΑΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΛΥΠΗΜΕΝΟΥ ΚΑΦΕΝΕΙΟΥ, Κέδρος
1970 WILLIAM FAULKNER, ΚΑΘΩΣ ΨΥΧΟΡΡΑΓΩ, Κέδρος
1972 LEWIS CARROLL, ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΛΙΚΗΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ, Εργεσία
1977 GEORG BÜCHNER, ΛΕΝΤΣ, Ηριδανός
1980 HERMAN MELVILLE, ΜΠΑΡΤΛΕΜΠΥ Ο ΓΡΑΦΙΑΣ, Οδυσσέας
1995 ERNEST HEMINGWAY, ΟΙ ΦΟΝΙΑΔΕΣ, Κέδρος
1995 EDGAR ALLAN POE, ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΕΛΣΤΡΟΜ, Κέδρος
1996 FRANCIS SCOTT FITZGERALD, ΤΟ ΠΛΟΥΣΙΟΠΑΙΔΟ, Κέδρος
2008 CARSON McCULLERS, Η ΜΠΑΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΛΥΠΗΜΕΝΟΥ ΚΑΦΕΝΕΙΟΥ (αναθεωρημένη έκδοση), Κέδρος
2010 HERMAN MELVILLE, ΤΡΕΙΣ ΑΠΟΚΛΗΡΟΙ, Καστανιώτης
2013 LEWIS CARROLL, ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΛΙΚΗΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ (αναθεωρημένη έκδοση), Εκδόσεις Πατάκη

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ

Η κυρία Κούλα

ΕΣΜΙΓΑΝ ΚΑΘΕ ΒΡΑΔΥ στις οχτώ. Ο ένας έμπαινε Θησείο, η άλλη Μοναστηράκι. Ο νεαρός φορούσε παντελόνι κοτλέ, πουλόβερ κλειστό ως το λαιμό κι είχε τα μαλλιά του μακριά, άταχτα ριγμένα πίσω. Από το ένα χέρι κρατούσε τα τσιγάρα του, από τ' άλλο ένα μάτσο χαρτιά μέσα σε ντοσιεδάκι. Έπιανε την ίδια θέση, γωνιακή, δίπλα στο παράθυρο, αντίθετα στη φορά του τρένου κι η ματιά του έμενε καρφωμένη στη συρτή πόρτα. Από κει, σε λίγα λεπτά, όσο έκανε το τρένο για το Μοναστηράκι, θα εμφανιζόταν εκείνη.

Ήταν γυναίκα ώριμη, καλοστεκούμενη, με μαλλιά σκούρα που η βαφή τα είχε ξανοίξει. Έμοιαζε πάντα χτενισμένη και περιποιημένη, στην τρίχα. Τις περισσότερες φορές φορούσε ένα ταγεράκι σκούρο κυπαρισσί, που ταίριαζε στο πράσινο των ματιών της. Σπάνια, στα μεγάλα κρύα, έμπαινε σέρνοντας ένα γκριζο πανωφόρι,

μακρύ και άχαρο, περασμένης μόδας, που έμοιαζε με χλαίνη. Αυτό το ρούχο, σε αντίθεση με τ' άλλα, της πρόσθετε χρόνια. Όταν δεν έβρισκε θέση αμέσως, καθόταν υπομονετικά όρθια ως την Ομόνοια. Τότε όλο και κάποιο κάθισμα θα ελευθερωνόταν.

Συνήθως η στάση της Ομόνοιας τους έβρισκε καθισμένους αντικριστά, της γυναίκας τα γόνατα τοποθετημένα λοξά, μόλις να εξέχουν από τη φούστα τα πόδια του νεαρού ανοιχτά, με φαρδιά μπατζάκια, όπως ήταν της μόδας. Εκείνη κρατούσε, πού και πού, κανένα δέμα αγορασμένο από την Ερμού, εκείνος μόνιμα το ντοσιεδάκι.

Τον πρώτο καιρό δεν έβγαζαν λέξη. Ούτε τα καθιερωμένα «συγγνώμη», όταν ο νεαρός σηκωνόταν για να κατέβει στη Νέα Ιωνία. Περιορίζονταν στο να ρίχνουν φευγαλέες ματιές: τα πόδια της γυναίκας, το πρόσωπο του νεαρού: τα μάτια της μιας, το στόμα του άλλου. Κοίταζαν όπως οι επισκέπτες τα ζώα μέσα απ' τα κάγκελα στους ζωολογικούς κήπους. Καθόλου όμως αδιάκριτα, ούτε με επιμονή. Μόνο κάτι σαν διάλειμμα ανάμεσα στις υπόγειες στοές. Δικαιολογούσες αυτές τις ματιές από την έλλειψη ενός φυσικού τοπίου. Μα και όταν ακόμα, από τον σταθμό της Αττικής, το τρένο έβγαине στον ανοιχτό χώρο, οι δυο συνταξιδιώτες εξακολουθούσαν

να κοιτάζονται. Έμεναν απορροφημένοι, χωρίς την ντροπή που χωρίζει τ' ανθρώπινα βλέμματα και χωρίς τις στερήσεις που επιβάλλει η καλή αγωγή. Ακουμπούσαν, είναι η αλήθεια, όχι τόσο στα μάτια –κάτι που κούραζε, όπως κουράζει η συνεχής θέα τ' ουρανού– όσο περιδιάβαζαν ο ένας στο δέρμα του άλλου περνώντας από τους ανοιχτούς πόρους, τα μπιμπίκια, τις ελιές, χίλια περιστατικά που πλούτιζαν και χαρακτήριζαν τα πρόσωπά τους. Κάπου κάπου η γυναίκα έμοιαζε να συνέρχεται από μια ύπνωση, χαμήλωνε τα μάτια κι έμενε να κοιτάζει τα χέρια της, που για μόνο στολίδι είχαν τη βέρα. Γρήγορα όμως άφηνε πάλι τον εαυτό της ελεύθερο. Πιο πολύ κι απ' τον ίδιο τον νεαρό, έμοιαζε να κοιτάζει κάπου πίσω απ' αυτόν, χαμένη μες στην αχλύ που σχημάτιζε η λάμψη των μαλλιών του. Έμοιαζαν και των δυονών τα βλέμματα να είναι μια αμοιβαία ξεκούραση, μια ανάπαυλα της μέρας που τελείωνε και της νύχτας που ερχόταν.

Με την ίδια φυσικότητα άρχισαν να μιλάνε. Στην αρχή έλεγαν τα βασικά: «καλησπέρα», «καληνύχτα», έπειτα άρχισαν να ξανοίγονται σε φρασούλες, όπως «ο καιρός κρύωσε» ή «σήμερα έχει πολύ κόσμος». Όταν η γυναίκα ήταν φορτωμένη, ο νέος προθυμοποιούνταν να της κρατήσει κάποιο δέμα, ή όταν τα χαρτιά από το ντοσιε-

δάκι του νεαρού ξεχείλιζαν, η κυρία τα έπαιρνε, τα ταχτοποιούσε, με χέρια που έμοιαζαν εξαιρετικά ανάλαφρα και στέρεα, επιστρέφοντάς του τα μ' ένα δειλό χαμόγελο, σαν να του έλεγε «αύριο πάλι εδώ θα 'μαστε». Από την αρχή είχαν δώσει την εντύπωση μιας οικειότητας και μιας τεράστιας ακρίβειας σ' αυτό που έμοιαζε να 'ναι το ραντεβού τους. Τώρα πια χαμογελούσε ο ένας στον άλλο και συνεννοούνταν μ' ένα κούνημα του κεφαλιού. Το βλέμμα εκείνου, κρεμασμένο επάνω της, ήταν σαν κάτι να περίμενε απ' αυτήν το δικό της, γαλήνιο και κάπως θλιμμένο, έμοιαζε το βλέμμα μιας γυναίκας στερημένης γιο. Δίπλα τους, γύρω τους άντρες, γυναίκες, στρίγκλικα παιδιά ήταν σαν να μην υπήρχαν. Όλοι μια μάζα, ένας πολτός. Συνέβαινε όπως όταν ταξιδεύεις μ' έναν φίλο στενό ή πρόσωπο αγαπημένο. Τότε η συνείδηση του κόσμου σβήνει γύρω σου, για να επιστρέψει βασανιστικότερη τη στιγμή που ξαναμένεις μόνος.

Έτσι συνέβαινε και μ' αυτούς τους δύο. Θαρρούσες πως η διαδρομή ήταν μια πρόφαση. Όσο το ταξίδι διαρκούσε –αυτά τα είκοσι λεπτά–, έμεναν αφοσιωμένοι μεταξύ τους, μ' ένα γαλήνιο απαύγασμα στο πρόσωπο που δημιουργεί η συντροφικότητα κι η αρμονική επαφή με τον άλλο. Αντίθετα, μόλις ο νέος σηκωνόταν, αδέ-

ξια κάπως συμμαζεύοντας τσιγάρα και ντοσιέ, το πρόσωπο της γυναίκας έπαιρνε μια παγωμένη ουδετερότητα. Μα κι ο νεαρός, περιμένοντας ωσότου ανοίξει η πόρτα, είχε ένα ύφος αδιάφορο που ερχόταν σ' αντίθεση μ' εκείνο που ήταν λίγο πριν. Τις στιγμές εκείνες έμεναν πετρωμένοι κι ανέκφραστοι: καθισμένη η γυναίκα, όρθιος ο νεαρός. Έπειτα, καθώς το τρένο άφηνε τη Νέα Ιωνία, η διαδρομή συνεχιζόταν μονότονα ως την Κηφισιά, οπότε κατέβαινε κι εκείνη.

Ένα βράδυ, θα 'ταν μεσοχειμώνα, μέσα του Γενάρη, μπαίνοντας από το Μοναστηράκι η γυναίκα βρήκε τον νεαρό συντροφιά με μια κοπέλα. Έμοιαζε μεγαλύτερή του, είκοσι πέντε, βία είκοσι έξι, μαλλιά μακριά, μάτια βαμμένα, μελαχρινή, ένας τύπος συνηθισμένος. Κρατούσε κι εκείνη ένα όμοιο ντοσιεδάκι με χαρτιά. Από τον τρόπο που ακουμπούσαν τα γόνατα και στηρίζονταν ο ένας στον άλλο γινόταν φανερό πως, αν μη τι άλλο, θα 'πρεπε να 'ναι από το ίδιο γραφείο ή την ίδια σχολή. Τα μάτια του νεαρού έπιασαν αμέσως το βλέμμα της γυναίκας. Κατέβασε τα βλέφαρα αυτοστιγμεί. Κάτι σαν φευγαλέα έξαψη πέρασε από το πρόσωπό του. Έπειτα, μεμιάς, πέρασε το χέρι του στο μπράτσο της κοπέλας, κάτι ψιθύρισαν, η κοπέλα έγειρε το κεφάλι στον ώμο του, κι εκείνος μ' ένα κούνημα

του κεφαλιού τίναξε περήφανα τα μαλλιά του. Κάτι φάνηκε να είπαν πάλι, κι ο νεαρός γέλασε ηχηρά, αταίριαχτα.

Στο μεταξύ η γυναίκα έμενε όρθια σ' όλη τη διαδρομή. Ακόμα κι όταν η κοπέλα σηκώθηκε στον σταθμό του Αγίου Νικολάου, σκύβοντας στο μέρος του αγοριού –ίσως για να του κλέψει ένα φιλί–, η γυναίκα δεν σάλιψε. Ως τον σταθμό της Νέας Ιωνίας έμεινε με τα μάτια επίμονα καρφωμένα στη χειρολαβή κι αρνήθηκε να καθίσει όταν μια συνομήλική της τραβήχτηκε για να της κάνει τόπο. Μα ούτε και ο νεαρός έλεγε να στρέψει το βλέμμα στο μέρος της. Έμεινε κοιτάζοντας έξω απ' το παράθυρο, σαν ν' αγνοούσε την παρουσία της παντελώς, το πρόσωπο λίγο τραβηγμένο, κάπως κομμένα τα χαρακτηριστικά του προσώπου. Στη Νέα Ιωνία σηκώθηκε, άνοιξε αδέξια δρόμο, σκούνησε τον χοντρό κύριο που έφραζε την έξοδο και χάρθηκε στον σταθμό.

Έπειτα, καθώς η συρτή πόρτα έκλεισε και μ' ένα ταρακούνημα ο συρμός έμοιαζε να συνέρχεται, η γυναίκα έκλεισε τα μάτια. Σαν κουρασμένη από την πολύωρη ένταση που βάζει κανείς για ένα ζήτημα που τον απασχολεί. Τότε μόλις αφέθηκε να καθίσει σ' ένα από τ' αδειανά καθίσματα, ρίχνοντας τα χέρια γύρω από την τσάντα της, με μια κίνηση προστατευτική. Ήταν χέρια

που είχαν σιδερώσει, μαντάρει, καταχωρίσει χιλιάδες λογαριασμούς. Η ηλικία είχε φουσκώσει τα δάχτυλα –το δαχτυλίδι έμοιαζε ριζωμένο στον παράμεσο– και τα 'χε στιγματίσει με πανάδες. Παρέμεναν, όμως, χέρια ευγενικά. Κατέβηκε, όπως πάντα, τέρμα, στην Κηφισιά.

Την επόμενη μέρα, θες επειδή ο νεαρός καθυστέρησε, θες επειδή εκείνη άλλαξε βαγόνι –από συνήθεια έμπαιναν κι οι δυο στο πρώτο–, δεν συναντήθηκαν. Η μεθεπόμενη ήταν Κυριακή. Έτσι πια, έσμιζαν Δευτέρα.

Εκείνη τη Δευτέρα φυσούσε ξεροβόρι κι οι επιβάτες του Ηλεκτρικού έμπαιναν στο βαγόνι με μύτες και αυτιά κατακόκκινα, φροντίζοντας ν' ασφαλίσουν την παραμικρότερη χαραμάδα. Κούρνιαζαν στη θέση τους σιωπηλοί κι έβγαζαν απ' το στόμα ένα χνότο σαν ομίχλη. Ο νέος φορούσε σκέτο πουλόβερ κι ένα κασκόλ τυλιγμένο στον λαιμό. Καθόταν μόνος, κατά το συνήθειό του σε ανάποδη φορά, με τα μάτια καρφωμένα στις συρτές πόρτες. Είχε ένα ύφος θλιμμένο, παιδικό, όπως ύστερα από μια αταξία.

Στο Μοναστηράκι μπήκε η γυναίκα, με το γκριζό μακρύ παλτό της που την έκανε να μοιάζει με στρατιώτη του Αλβανικού πολέμου. Για μια στιγμή δίστασε να κοιτάξει στο μέρος του νέου. Έπειτα ήρθε κατευθείαν να πιάσει θέση

απέναντί του. Άπλωσε μάλιστα λίγο τα χέρια της, σαν να ζητούσε συγγνώμη που φορούσε γάντια, κι ο νεαρός ξέσφιξε το κασκόλ, χαλάρωσε όλος. Χαμογέλασαν με ανακούφιση κι οι δυο. Αυθόρμητα συστήθηκαν. Εκείνη την έλεγαν Κούλα, τον νεαρό Μίμη. Περιορίστηκαν σ' αυτά τα μικρά ονόματα, χωρίς να δώσουν τα μεγάλα, κι αμέσως μίλησαν για την ξαφνική αλλαγή του καιρού. Ο Μίμης είπε για την πολυκατοικία που έμενε, όπου τα καλοριφέρ δεν τραβούσαν καλά, κι η κυρία Κούλα για το διώροφο σπίτι της στην Κηφισιά όπου έκαιγαν μαζούτ' τον άντρα της και τα παιδιά της. Είχε δύο κόρες. Η μία δέκα, η άλλη στα δεκατρία. Η μεγάλη τώρα μπαίνει στην εφηβεία, ένα ακόμα πρόβλημα μέσα στα τόσα, τόνισε χαρακτηριστικά. Κι εσείς, τον ρώτησε, πόσο είστε; Είκοσι ένα, είχε πάρει αναβολή απ' τον στρατό. Μα εσείς είστε παιδί ακόμα, του είπε μ' έκπληξη. Συγγνώμη, βιάστηκε να προσθέσει, δεν ήθελα να σας υποτιμήσω. Ο νεαρός χαμογέλασε συγκαταβατικά. Έμενε, όπως της είπε, με τους γονείς του και τον μεγάλο του αδελφό, που ήταν μηχανικός, διορισμένος στα έργα του Μόρνου. Ο πατέρας του τραπεζικός, η μάνα του οικιακά. Εκείνος σπούδαζε ηλεκτρονικά. Τ' απογεύματα έπαιρνε μαθήματα αγγλικής σ' ένα φροντιστήριο στο Θησείο. Σκοπός του, συνέχισε,

να πάρει υποτροφία στην Αγγλία για μετεκπαίδευση. Είχε ήδη κάνει τις σχετικές αιτήσεις και περίμενε –με αγωνία– το αποτέλεσμα. Κι εκείνη τι έκανε, με τι καταγινόταν;

Η κυρία Κούλα χαμογέλασε. Όταν γελούσε, μια βαθιά ρυτίδα χώριζε το μέτωπο ανάμεσα στα φρύδια. Ήταν σαν να είχε δύο πρόσωπα, πρόσεξε ο Μίμης. Δούλευε, είπε του μικρού, σ' ένα γραφείο εφορίας, όχι τόσο γιατί είχε ανάγκη –ήταν ευκατάστατη κι ο άντρας της διατηρούσε ένα γραφείο εισαγωγών κι εξαγωγών– όσο γιατί από νέα είχε συνηθίσει στη δουλειά. Όταν με τις εγκυμοσύνες της χρειάστηκε να καθίσει μερικούς μήνες, ο κόσμος τής φάνηκε άδειος, δίχως νόημα.

Ποτέ δεν θα μπορούσα να εργαστώ σε μια παρόμοια δουλειά, της γέλασε ο νεαρός. Τα λογιστικά τού φαίνονταν μικρόψυχα, σχολαστικά, γι' αυτό κι εκείνος είχε διαλέξει μια μοντέρνα επιστήμη. Όχι βέβαια πως είχε αυταπάτες, απλώς και μόνο ήταν ένα μέσο να κερδίσει τη ζωή του, να επιτύχει μια αλλαγή, την ανεξαρτησία απ' τους δικούς του. Γύρευε, της είπε, να βρει κάπου δουλειά στο μεταξύ, μα ήταν, βλέπεις, εκείνο το στρατιωτικό στη μέση· ο κάθε εργοδότης δίσταζε να τον προσλάβει. Η κυρία Κούλα κούνησε το κεφάλι. Εκείνη δα δεν σπούδασε ποτέ της συ-

στηματικά. Έμαθε λίγα λογιστικά στην αρχή, την είχε βοηθήσει κι ο πατέρας της όσο ζούσε, μα πιο πολύ είχε βρει τον δρόμο της μέσα σ' ετούτο το εφοριακό γραφείο. Όλα τακτοποιούνται, του είπε, όταν βρεθείς μέσα σ' ένα περιβάλλον, όταν καταπιαστείς με κάτι συγκεκριμένο και αφοσιωθείς σ' αυτό. Κι ας μην είναι αυτό που γύρευες. Ποτέ δεν είναι εντελώς αυτό που ψάχνεις. Έτσι τουλάχιστον πίστευε εκείνη, κι έσπευσε να κουκουλώσει τον λαιμό της με τους μεγάλους γιακάδες του παλτού της.

Στην Αγγλία, του είπε μητρικά, θα πρέπει να προσέχετε, να ντύνεστε ζεστά, όχι όπως απόψε μ' αυτό το πουλοβεράκι, και να παίρνετε βιταμίνες, πολλές βιταμίνες. Ο Μίμης ζήτησε να του μιλάει στον ενικό: του ερχόταν δύσκολο να κρατάνε τους τύπους. Σήμερα, της είπε, όλα ήταν απλοποιημένα. Η κυρία Κούλα χαμογέλασε. Σίγουρα, έτσι ήταν όπως τα 'λεγε, είχε τις κόρες της κάθε μέρα ζωντανό παράδειγμα, μα, όπως και να το κάνεις, εκείνη ήταν της «παλιάς σχολής». Θα πρέπει κάποια μέρα να έρθετε στο σπίτι μου, να έρθεις, διόρθωσε, να γνωρίσεις και τα παιδιά. Όμως το τρένο είχε κιόλας φτάσει στη Νέα Ιωνία.

Το επόμενο βράδυ τα μάτια του αγοριού τρέχανε βρύσες, η φωνή του είχε γίνει σαν του βρα-

χνοκόκορα. Η κυρία Κούλα έδειξε συγχυσμένη. Είδες που σ' το 'λεγα, δεν μ' άκουσες, ο κόσμος δεν γυρνά γυμνός μ' αυτά τα κρύα, κι ας είσαι νέος! Ο νέος χαμογελούσε δακρυσμένος. Ήταν παράξενο να τον βλέπει, αγόρι και να κλαίει. Μέσα της ξυπνούσαν αντιφατικά αισθήματα. Δεν είναι δα πράγμα σοβαρό, τον άκουσε να λέει, να μιλάμε για ένα κρουολόγημα· άλλα ήταν εκείνα που τον απασχολούσαν. Και σάμπως τι σοβαρότερο από την υγεία; Ξαφνιάστηκε η κυρία Κούλα. Ο Μίμης ανασήκωσε τους ώμους. Κοιτάχτηκαν. Ο νους τους αυτόματα έτρεξε στο ίδιο πρόσωπο. Το είδαν γραμμένο στα μάτια τους, που κοιτάζονταν ερευνητικά. Ξαφνιάστηκαν κι οι δύο που μπορούσαν να συνεννοούνται έτσι. Κανένα αισθηματάκι; ρώτησε η Κούλα. Ο μικρός έσκασε χαμόγελο. Σαν αλητάκι. Μια παλιά ιστορία, της είπε σοβαρεύοντας, κάτι χωρίς σημασία· κανονικά θα 'πρεπε να 'χε τελειώσει από καιρό. Σώπασαν πάλι. Θα είναι εκείνη που επιμένει, τόλμησε η Κούλα. Έγνεψε «ναι» με το κεφάλι, ολοφάνερα καταβεβλημένος, σκουπίζοντας διαρκώς τη μύτη του μ' ένα χαρτομάντιλο που κόντευε να λιώσει. Η Κούλα βύθισε τα χέρια στην τσάντα της. Νευρίασε που δεν κατόρθωσε ν' ανακαλύψει αμέσως ό,τι γύρευε, μα ύστερα από λίγο ανέσυρε θριαμβευτικά ένα πακέτο χαρτομάντιλα. Τι θα

ἔλεγε αν ερχόσουν σπίτι ένα βράδυ, να τα κουβεντιάζαμε λιγάκι; Σπίτι, της είπε, πώς να έρθω σπίτι σας; Καλύτερα θα ἔταν να συναντιόντουσαν κάπου έξω, μόνοι. Μόνοι..., συλλογίστηκε η Κούλα κι άθελά της ανατρίχιασε. Αυτό το παιδί είχε μια τάση να τη βγάζει από τις συνήθειές της. Καθόλου δεν της άρεσε αυτό. Καλά, θα δούμε, του είπε λίγο αυστηρά, σαν μια μεγάλη συγγένισσα, καμιά θεία.

Τις επόμενες δύο μέρες ο νεαρός δεν φάνηκε. Καθισμένη απέναντι σε μια ξένη γυναίκα, η Κούλα παρακολουθούσε τα φώτα της πόλης να διαλύονται μέσα απ' τους υδρατμούς. Σε κάθε σταθμό έμπαινε ένας λαός ακάθεκτος, τροφοδοτώντας αδιάκοπα τα βαγόνια. Γυναίκες που έσερναν παιδιά, ζευγάρια, φίλοι, παρέες, κι ανάμεσα έβλεπε τύπους μοναχικούς, με μάτια πυρετικά, ν' αναζητούν έναν σύντροφο, μια επαφή, ας ήταν για το σώμα μόνο. Έβαλε μια προσπάθεια να πνίξει έναν αναστεναγμό. Από μικρή είχε μάθει να κρατάει το ύφος που επιβάλλεται σε μια γυναίκα όταν ταξιδεύει μόνη. Να πνίγει κάθε εκδήλωση, χαρά ή λύπη, που θα μπορούσε να προδώσει τα αισθήματά της. Πάνω απ' όλα, είχε μάθει να περιφρουρεί αυτό που ονομάζουν «ιδιωτική ζωή». Άλλο τώρα αν η ζωή αυτή γύρευε κάποτε μια αφορμή, ένα τίποτα, να χυθεί

προς τα έξω, να ξεδώσει. Κι αυτή ακόμα η γνωριμία της με τον νεαρό τής φαινόταν ένας εκτροχιασμός, στον οποίο κανονικά δεν θα έπρεπε να ενδώσει. Την παρηγορούσε όμως το γεγονός ότι τα αισθήματά της απέναντί του δεν μπορούσαν να 'ναι άλλα από μητρικά. Το είχε, άλλωστε, παράπονο που δεν είχε αγόρι. Η κοινωνία στις περιπτώσεις αυτές, σκέφτηκε, δείχνεται πάντα ελαστική.

Μέσα της περνούσαν ο σύζυγος, τα παιδιά, η οικογενειακή ζωή. Θυμήθηκε τον καιρό των αρραβώνων της. Μια ατμόσφαιρα ασφυχτική, με τους συγγενείς που μπαινόβγαιναν στο σπίτι, ο καθένας οπλισμένος με μια δική του γνώμη, οι ατέλειωτες ετοιμασίες, τα τραπεζώματα, οι επισκέψεις, τα ψώνια, κι εκείνο το λίγωμα, το μάραμα της νεανικής ζωής που προλογίζει έναν γάμο. Λίγο ακόμα και θα είχε αρνηθεί, αν τούτος ο δεσμός δεν τη διευκόλυνε να συνεχίσει τη ζωή της με το μέτωπο ψηλά: ότι είχε κι εκείνη εκπληρώσει τον σκοπό της ζωής, παντρευτεί, κάνει παιδιά. Την ετικέτα της γεροντοκόρης, που τόσες και τόσες εργαζόμενες βαστάζουν σαν Γολγοθά, εκείνης η ζωή τής την είχε χαρισθεί. Μπορούσε να της είναι ευγνώμων.

Από κει και πέρα όλα είχαν κυλήσει στρωτά. Ρυθμισμένα στην εντέλεια, στις σωστές δόσεις.

Γι' αυτό και δεν παθιαζόταν με τους δικούς της, όπως έβλεπε άλλες στα γραφεία να μιλάνε ξετρελαμένες για τα παιδιά τους, να παινεύουν ή ανάλογα να κατηγορούν τους συζύγους τους. Ο δικός της άντρας δεν άφηνε τέτοια περιθώρια. Ήταν ένας άντρας ικανός, τίμιος στον βαθμό που τον άφηνε το επάγγελμά του. Ήταν έμπορος. Δεν είχαν παντρευτεί από έρωτα, κι αυτό ήταν σαφές και για τους δύο. Μάντευε πως ίσως εκείνος κάποτε διατηρούσε σχέσεις έξω από το σπίτι. Όμως δεν το έκανε ποτέ φανερό. Ζούσανε αρμονικά. Κι οι κόρες της –χώρια τα προβλήματα που έχουν όλα τα παιδιά– ποτέ δεν είχαν παρουσιάσει κάτι ιδιόμορφο. Ήταν φυσιολογικά παιδιά. Κανένας κραδασμός, κανένα σκαμπανέβασμα σ' αυτή την ήσυχη διαδρομή τόσων χρόνων. Ίδιες στάσεις, ίδιοι σχεδόν άνθρωποι. Στο βάθος, ευχόταν να είχε απέναντί της τον νεαρό. Σίγουρα, σκέφτηκε, θα είναι στο κρεβάτι με πυρετό. Μαζί του όλο και κάτι θα συνέβαινε. Της φαινόταν πως θα είχαν να κουβεντιάσουν για κάτι, που οι άλλοι όλοι έπρεπε να μένουν έξω. Θα ήταν σαν μια κρυφή συνωμοσία, μια μικρή επανάσταση στα καθιερωμένα. Ίσως αυτό να της έλειπε απόψε. Αναστέναξε κρυφά.

Όταν την τρίτη μέρα, μπαίνοντας από Μοναστηράκι, τον βρήκε καθισμένο στην ίδια πάντα

γωνία, αντίθετα στη φορά του τρένου, ένωσε να σκιρτά. Όσπου ν' αδειάσει το βαγόνι στην Ομόνοια και να βρει μια θέση απέναντί του, η διαδρομή τής φάνηκε αιώνας. Μα και του νεαρού τα μάτια σπίθιζαν από χαρά. Ω, ήταν τελείως καλά απόψε· γιατρεμένος από το συνάχι του, γιατρεμένος κι από τις στεναχώριες. Είχε πολύ πυρετό; Τι φάρμακα πήρε; Ποιος του ετοίμαζε το φαγητό; Η μητέρα του το δίχως άλλο. Ο πατέρας του είχε δείξει ενδιαφέρον; Κομπολόι ξετυλίγονταν εκείνο το βράδυ οι ερωτήσεις στα χείλη της Κούλας.

Ο νεαρός χαμογελούσε. Τα μάγουλά του είχαν ξαναβρεί το χρώμα τους· φορούσε ένα πουλόβερ κόκκινο της φωτιάς κι ένα παντελόνι κοτλέ ολοκαίνουριο. Όχι, της είπε, δεν τα πήγαινε καλά με τον πατέρα του. Χώρα οι άλλες διαφορές, μάλωναν για τα πολιτικά. Βλέπετε, της εξήγησε, ο πατέρας μου είναι γέννημα θρέμμα της Δεξιάς. Η κυρία Κούλα χαμογέλασε με συγκατάβαση. Ξέρω, του είπε, κι ο άντρας μου ψηφίζει δεξιούς, χρόνια τώρα. Κι εσείς, ρώτησε ζωηρά ο νεαρός, συμφωνείτε μαζί του; Η κυρία Κούλα απόμεινε σκεφτική. Δεν ξέρω· αλήθεια, στο βάθος ποτέ δεν συμφώνησα μαζί του. Τότε, δεν μπορεί, της είπε ο μικρός με πονηριά, θα πρέπει να υποστηρίζετε κάποια άλλη παράταξη. Όχι, καμιά, είπε

σοβαρά. Τα φρύδια της είχαν σμίξει, σαν άξαφνα ένα καινούριο πρόβλημα να είχε παρουσιαστεί, που θα 'πρεπε να δώσει λύση. Μου φαίνεται, είπε, ότι δεν είμαι με κανέναν. Το ξέρω, είναι κακό, βιάστηκε να συμπληρώσει, μα δεν μπορώ να εμποδίσω τον εαυτό μου. Έμειναν για λίγη ώρα αμίλητοι να κοιτάζονται. Επιβάτες έμπαιναν κι έβγαιναν στους σταθμούς. Λοιπόν, τι λέγαμε; Ξαναπήρε φόρα η Κούλα, με τη φωνή της που μάκραινε τα φωνήεντα κι έκανε το τέλος κάθε συλλαβής ν' αργοπορεί. Στ' αλήθεια, δεν μου είπες, τι κάνει εκείνη η κοπέλα, ήρθε καθόλου να σε δει, κάθε πότε τη συναντάς; Προσπάθησε να δώσει στη φωνή της έναν τόνο μητρικό, όμως εκείνη ηχούσε νευρική, σαν φάλτσα.

Στο φροντιστήριο, είπε ο Μίμης, κάνουμε μαζί αγγλικά· εκείνη είναι αρχιτεκτόνισσα, πάει κι αυτή για υποτροφία· σπάνια όμως την αφήνω να με συνοδεύει· προφασίζομαι τον βιαστικό, κι όταν εκείνη με προλαβαίνει, καμώνομαι πως ξέχασα κάτι και καθυστερώ. Δηλαδή, είπε με κάποιο δισταγμό η Κούλα, με άλλα λόγια την αποφεύγεις... Δεν είναι που την αποφεύγω, έκανε μ' ένα νευρικό τίναγμα στους ώμους, είναι που δεν θέλω να μου γίνεται κολλισίδα. Το είπε δυνατά, κι αμέσως γύρισε να κοιτάξει γύρω του. Μπα, κανείς δεν πρόσεχε, όλοι απορροφημένοι στα δι-

κά τους. Χαμογέλασαν κι οι δύο. Γίνομαι μήπως αδιάκριτη; του είπε η Κούλα. Όχι, καθόλου, της απάντησε· είναι που μ' αρέσει να κανονίζω τις εξόδους μου μόνος· μπορεί απόψε να 'θελα να βγαινα με κάποιον άλλο, ας πούμε, μαζί σου! Το είπε σαν κάτι που του ξέφυγε, κάτι που το κρατούσε μέσα του κρυφό, καταπιεσμένο.

Ξαφνικά η κυρία Κούλα κοκκίνισε. Κάτι πήγε να πει, μα έπειτα, σαν να μετάνιωσε, χαμήλωσε το βλέμμα. Συγγνώμην, την πρόφτασε, μήπως σας πρόσβαλα; Πειράζει μήπως που σας μιλώ στον ενικό; Τα μάτια του έλαμπαν, την κοιτούσε στα χείλη. Όχι, είπε η Κούλα χωρίς να σηκώσει τα μάτια, ούτε καν το πρόσεξα... Βαριέμαι τις κοπέλες της ηλικίας μου, της εξομολογήθηκε με θέρμη, με πλήττουν· μαζί σας αισθάνομαι ότι έχω να πω ένα σωρό πράγματα, να μάθω ακόμα περισσότερα· μου αρέσει η συντροφιά σας, δεν ξέρω αν το συμμαρίζεσθε κι εσείς. Η Κούλα έμεινε με τα μάτια χαμηλωμένα. Τα δάχτυλά της ήταν πιασμένα από το λουρί της τσάντας της. Την κρατούσε σαν να ήταν το τελευταίο οχυρό της. Λοιπόν, Κούλα, της είπε –πρώτη φορά τη φώναζε με τ' όνομά της–, πότε λες να βγούμε μαζί; Αλήθεια, σήκωσε το κεφάλι σαστισμένη, σαν πότε θα 'λεγες; Απόψε μήπως; της είπε με μια τρελή ελπίδα. Όχι απόψε,

του το ξέκοψε αυστηρά, μιαν άλλη μέρα. Τότε αύριο, μεθαύριο, της είπε ζωηρά, το συντομότερο. Τα μάτια του είχαν πυρετό, τα χείλη του, παρατήρησε, είχαν υγρανθεί. Μέτρησε τις μέρες με τα δάχτυλά της. Τη Δευτέρα, του είπε δειλά. Τη Δευτέρα, συμφώνησε κι εκείνος. Σαν φίλοι, του ξαναείπε αυστηρά. Σαν φίλοι, της επανέλαβε σαν μικρό παιδί. Το τρένο είχε φτάσει στη Νέα Ιωνία. Καληνύχτα, Κούλα. Καληνύχτα, Μίμη.

Βραδάκι Δευτέρας, κι η Κούλα έφυγε τρέχοντας από το γραφείο. Όλο τ' απόγευμα τα μάτια της δεν είχαν φύγει από το ρολόι. Κάθε τρεις και λίγο έβγαζε το καθρεφτάκι της να βεβαιωθεί για το κραγιόν στα χείλη της, για τα μαλλιά της. Φαντάσου να πήγαινε ο μικρός κι εκείνη να μην είχε φτάσει ακόμα! Αν όχι τίποτε άλλο, έλεγε στον εαυτό της, αυτό θα ήταν μια απρέπεια, στην οποία δεν είχε συνηθίσει.

Στο Μοναστηράκι, ο σταθμός φίσκα. Σχολούσαν γραφεία, καταστήματα, κόσμος από τα είδη λαϊκής τέχνης, επιπλώσεων, τα μαγαζιά μόδας στην Ερμού, λογιό λογιό επαγγέλματα και ράτσες. Την έπιασε απελπισία. Μέσα σε τόσο κόσμο θα μπορούσαν και να χαθούν. Κάθισε σ' ένα παγκάκι του σταθμού, μπαίνοντας αριστερά, να 'ναι κοντά στο πρώτο βαγόνι. Από κει

άφησε τη ματιά της να πλανηθεί. Παλιά κτίσματα της Αθήνας, αυτά τα λίγα που είχαν διατηρηθεί, τοίχοι φαγωμένοι από την υγρασία, μπαλκόνια με σιδεριές από δράκοντες και κύκνους, τ' ακροκέραμα σπασμένα στις στέγες. Ήταν όμορφα να τα κοιτάς από μακριά, μα εκείνη χαιρόταν που το δικό της σπίτι, ένα διώροφο μεταπολεμικό, βρισκόταν απομονωμένο στην Κηφισιά, μέσα στο πράσινο και στην ησυχία. Απ' τη μια οι πολυκατοικίες της Αθήνας την έπνιγαν, απ' την άλλη τα παλιά σπίτια της έφερναν πλήξη. Της φαινόταν ότι είχε διαλέξει καλά να βρισκείται κάπου με ανέσεις και ησυχία. Η αλήθεια είναι ότι, όταν η Αθήνα καιγόταν από πανηγυρισμούς και διαδηλώσεις, όταν έπεφταν δακρυγόνα, στήνονταν οδοφράγματα, κάτι την ενοχλούσε που εκείνη βρισκόταν μόνη με τους δικούς της, ασφαλής. Όμως γρήγορα απόδιωχνε τις σκέψεις αυτές και ξαναγύριζε στη δουλειά της. Τούτη η εφορία, με το καθημερινό πηγαινέλα, τους ανθρώπους που ίδρωναν και ζητούσαν να διαμαρτυρηθούν, έφευγαν για να ξανάρθουν σε λίγες μέρες, δεν ήταν τάχα μια χειροπιαστή απόδειξη της καθημερινής αναταραχής και πάλης; Χρειαζόταν κι άλλη για να μη νιώθει τύψεις; Χαμογέλασε μόνη της κι έβγαλε άλλη μια φορά μέσ' απ' την τσάντα της το καθρεφτάκι.

